NATUURONDERZOEK FF-WET
t.b.v.
diverse ruimtelijke ingrepen
locatie Artihove

EINDRAPPORTAGE

Moordrecht, 4 juni 2013
in opdracht van
Artihove

GROENTEAM - Adviescentrum voor Natuurontwikkeling, Landschapsplanning en Groenontwerp
Burgemeester Brandtstraat 1 - 2841 XA Moordrecht - telefoon 0653-77.61.70

Natuurverkenning t.b.v.
het plaatsen van een permanente tent,
sloop van een loods en
(her-)inrichtingswerkzaamheden

onderzoeksterrein gelegen binnen uurhok 95+96/ 443
Hoeksche Kade, Bergschenhoek

foto voorpagina: impressie van een deel van het terrein van Artihove

Voor gewaarmerkte rapportage,
contact opnemen met GroenTeam

onderzoek en rapportage onder verantwoordelijkheid van:
J. Oosterbaan, ecologisch adviseur

INHOUDSOPGAVE *pagina*

1 INLEIDING
1.1 Situering en ingreep 4
1.2 Natuurtoets als instrument 5
1.3 Te verrichten onderzoek 8

2 LITERATUURONDERZOEK
2.1 Vaatplanten, mossen en overige begroeiing 10
2.2 Zoogdieren 10
2.3 Broedvogels 11
2.4 Reptielen en amfibieën 11
2.5 Vissen 12
2.6 Insecten en overige ongewervelde soorten 12
2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens 12

3 LOCATIEONDERZOEK EN VELDINVENTARISATIE
3.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming 14
3.2 Controle en inventarisatie werkgebied 14

4 TOETSING EN CONCLUSIE 17

BIJLAGE 1 – RELEVANTE ASPECTEN VAN DE REGELGEVING 18
GERAADPLEEGDE LITERATUUR 30
GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN 32

1 INLEIDING

1.1 Situering en ingreep

Situering plangebied

De onderzoekslocatie ligt in Bergschenhoek tussen het Hoge Bergse Bos en het Lage Bergse Bos, aansluitend op de daar gelegen golfbaan De Rottebergen (figuur 1).

Figuur 1, situering planlocatie

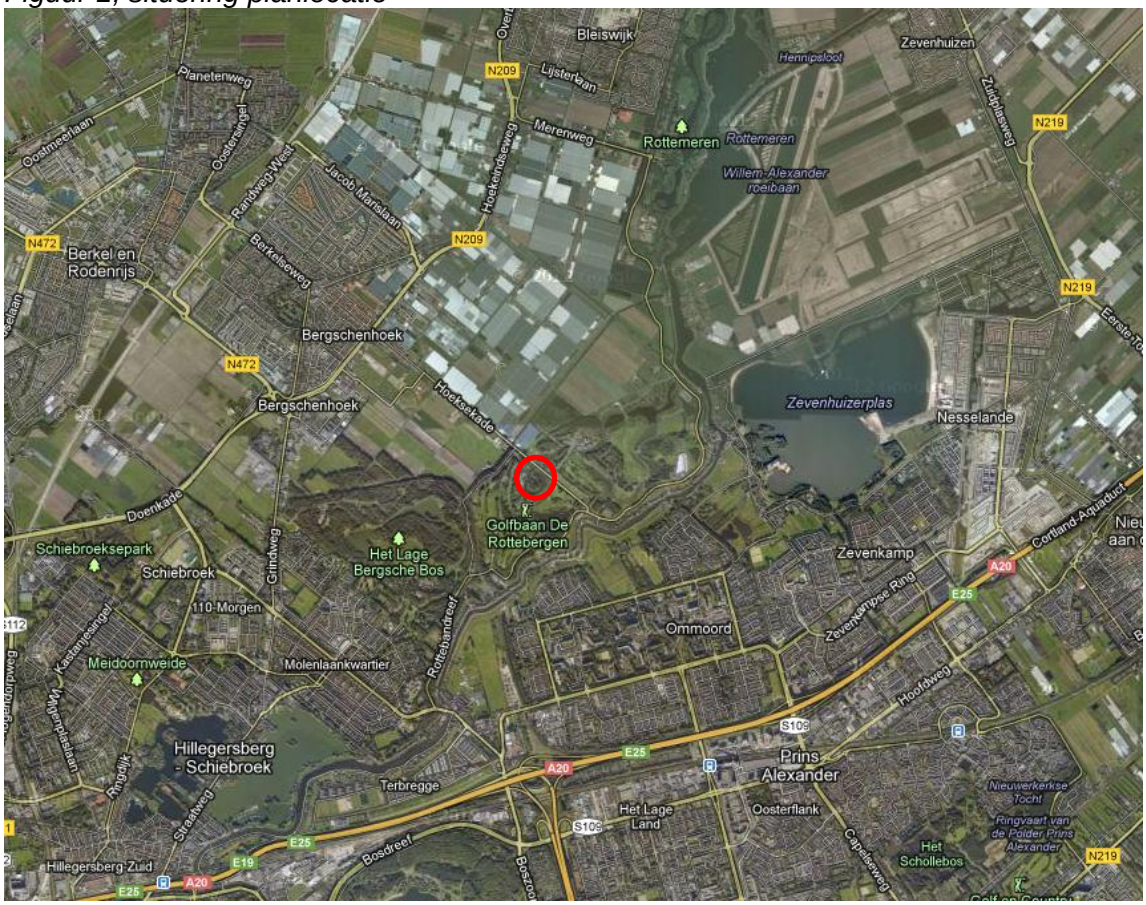

Voorgenomen ingreep

De werklocatie is onderdeel van een complex gebouwen en omliggende groenvoorzieningen, bestaande uit bos, grasplekken en water.
Er zijn diverse recreatieve functies gecombineerd waaronder kunstcentrum Artihove met showroom en bijgebouwen.
De activiteiten van Artihove worden uitgebreid met een meditatiecentrum waartoe de parkeervoorzieningen enige uitbreiding behoeven. Er worden een meditatietuin en stilteruimte aangelegd waarbij ook een grote permanente 'tent' (een zogenaamde 'Ger') wordt gebouwd als onderkomen voor een spiritueel centrum.
Daarnaast wordt er een loods gesloopt die is gebouwd van golfplaten.

1.2 Natuurtoets als instrument

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: *'soortbescherming'* (Flora- en faunawet) en *'gebiedsbescherming'* (Natuurbeschermingswet/ Natura 2000). Gebiedsbescherming staat *náást* soortbescherming: de regels van wetten sluiten elkaar dus niet uit *doch vullen elkaar aan*.
Naast deze soort- en gebiedsbescherming kan ook nog provinciaal natuurbeleid een rol spelen, zoals een functie als (in Zuid-Holland) de Ecologische Hoofd Structuur.
Toetsing aan gebiedsbescherming vindt uitsluitend plaats *indien beschermde gebieden in het geding zijn*, terwijl toetsing aan de soortbescherming *altijd* vereist is, óók in de beschermde gebieden (uitgebreidere regelgeving, zie Bijlage 1).

Gebiedsbescherming

Natuurbeschermingswet
De regelgeving met betrekking tot speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn (resp. REG 1979 en REG 1992/1997), Natura 2000 gebieden ('Wetlands') en (Rijks-)Natuurmonumenten is opgenomen in de Natuurbeschermingswet (Nb-wet 1998, zie verder Bijlage 1/ blz.28).
Werkzaamheden binnen een Nb-wet gebied vergen een Nb-wet vergunning, echter ook functies 'buiten' een Nb-wetgebied die tóch een ecologische functie voor de aangewezen soorten van het Nb-wetgebied hebben, kunnen onder sommige condities ook een Nb-wetvergunning eisen ('externe werking', art.16 lid 4 Nb-wet).

Ecologische hoofdstructuur en weidevogelgebieden
De EHS betreft eveneens bescherming van natuurwaarden binnen begrensde gebieden, waarbij wordt uitgegaan van een 'nee tenzij'-beleid. Voor de EHS hebben Rijk en Provincie samen spelregels ontwikkeld welke zijn vervat in de provinciale regelgeving (Bijlage 1 blz.28-29). Werkzaamheden binnen de EHS of in (aangewezen) weidevogelgebieden vergen een provinciale vergunning, waarbij compensatie van eventueel verstoorde natuurwaarden wordt vereist.

Soortbescherming - Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (Ff-wet) is geheel gericht op soortbescherming, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren *'in welke situatie dan ook'*.
Omdat deze wet *alle* soorten planten en dieren omvat, óók in Nb-wet gebieden, wordt bij natuuronderzoek primair aangehaakt op de wetgeving in de Ff-wet (zie hieronder).
De Ff-wet biedt bescherming aan planten en dieren tegen zogeheten 'natuurschade': daarmee wordt gedoeld op negatieve effecten door de ingreep met betrekking tot bepaalde categorieën dieren en planten (zie ook lijst gebruikte termen en afkortingen).
In deze wet zijn ook de Europese Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn geïmplementeerd.
Binnen het beschermingskader van de Ff-wet wordt onderscheid gemaakt tussen:
- 'soorten' ingrepen
- een aantal *'wettelijke belangen'*
- verschillende categorieën planten en dieren (tabellen 1 t/m 3 AmvB; zie LNV 2005/ Staatsblad 2004/501).

Juridisch zwaarder beschermde soorten
Van de categorieën planten en dieren vormen de soorten van '*tabel 2 en 3 AMvB*' de juridisch zwaarder beschermde soorten:
- m.b.t. tabel 3 wordt weer onderscheid gemaakt tussen *'Bijlage 1-soorten'* en soorten uit *'Bijlage IV van de Habitatrichtlijn'* (DLG 2006);
- m.b.t. broedvogels wordt onderscheid gemaakt in categorieën 1 t/m 4 (vogels met jaarrond *beschermde nesten*), categorie 5 (vergelijkbaar met 1 t/m 4 doch minder stringente bescherming) en algemene broedvogels (DR 2009; Bijlage1/ blz.22).

Daarnaast gelden voor de zwaarst beschermde soortgroepen, te weten soorten uit *Bijlage IV van de Habitatrichtlijn* en *broedvogels categorie 1 t/m 4*, ook verschillende wettelijke belangen waaronder ál of géén ontheffing kan worden verkregen.

Type ingreep en wettelijke belangen
Ingrepen worden onderscheiden in:
- *'ruimtelijke ingreep'*
- *'bestendig beheer en onderhoud'*
- *'bestendig gebruik'*

In beginsel vergt een 'ruimtelijke ingreep' met aanwezigheid van een soort uit tabel 2 en/of 3 AMvB, aanvraag van ontheffing.

Daarnaast worden 7 verschillende wettelijke belangen onderscheiden (Bijlage 1/ blz. 21). Regulier is voor een ruimtelijke ingreep ten behoeve van een commercieel (dan wel 'particulier') project het wettelijke belang *'ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'* van toepassing.
Indien daarbij soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (zoals bijvoorbeeld bepaalde amfibieën, libellen of Platte schijfhoren) of van de Vogelrichtlijn (jaarrond beschermde nesten) in het geding zijn, kan onder dat belang géén ontheffing worden verkregen voor die 'verstoring' wat voor de uitvoering van het project een ernstige belemmering kan vormen: realisatie kan dan slechts plaatsvinden indien maatregelen worden genomen opdat de ecologische functionaliteit op elk moment en voortdurend wordt gegarandeerd.

Ingreep en natuurschade
Een ruimtelijke ingreep gaat mogelijk ten koste van een deel van de op de planlocatie aanwezige flora en fauna, in de aanlegfase en soms ook in de gebruiksfase: natuurschade ontstaat door ingrepen als herinrichting terreinen en het plaatsen van opstallen. Wat als 'natuurschade' wordt beoordeeld is verschillend met betrekking tot het gedrag en de leefwijze van de verschillende (planten en) diersoorten (zie DLG 2006). Onder natuurschade zoals bedoeld onder art. 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet wordt begrepen de schade welke door werkzaamheden wordt toegebracht aan ter plaatse voorkomende (individuen of populaties van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan (Bijlage 1/ blz.18-19).

Wettelijke zorgplicht en verstoring of bedreiging van individuele planten of dieren
Naast de specifieke regelgeving ten aanzien van de soorten van tabellen 2 en 3 AmvB, bestaat de algemene zorgplicht voor álle (planten en) dieren, dus naast de soorten van tabellen 2 en 3 ook voor de soorten van tabel 1, maar ook voor *alle* *on*beschermde soorten (art. 2 Ff-wet, zie ook Bijlage 1/ blz.19-20). Daartussen bestaat enige nuance:

* Met betrekking tot *juridisch zwaarder beschermde soorten* en het strikte beschermingsregiem van een deel daarvan, *dient absoluut te worden voorkómen* dat individuen van de betreffende soorten worden bedreigd (zie LNV 2005 en DR 2009).
* In het kader van de *zorgplicht* ligt dat iets minder strikt: men dient bij uitvoering van ingrepen zodanige maatregelen te nemen dat verstoring of bedreiging van individuele dieren *'zo veel als redelijkerwijs verwacht mag worden'*, wordt voorkomen (LNV 2005).

Wettelijke onderzoeksverplichting

Met betrekking tot een ruimtelijke ingreep vereist de Ff-wet (en indien van toepassing, ook de Nb-wet) om de aanwezige planten- en diersoorten te onderzoeken.
Doel daarvan is om vast te stellen of juridisch zwaarder beschermde (dan wel 'aangewezen') soorten kunnen worden uitgesloten óf om vast te stellen welke juridisch zwaarder beschermde (dan wel 'aangewezen') soorten gebruik maken van het werkgebied.
Die inventarisatie dient zodanig plaats te vinden dat van de vanwege de ingreep te verwachten effecten kunnen worden beoordeeld:
- in hoeverre de ecologische functionaliteit wellicht in het geding kan zijn;
- in hoeverre individuele (planten en) dieren kunnen worden bedreigd;
- in hoeverre de gunstige staat van instandhouding in het geding kan zijn;
- in hoeverre ontheffing nodig is en onder welke voorwaarden.

Voor een aantal juridisch zwaarder beschermde soorten zijn thans nadere onderzoekscriteria vastgelegd (zie o.m. Soortenstandaard DR 2011) evenals toetsingscriteria met betrekking tot natuurschade en maatregelen.

Ontheffing Ff-wet

Ontheffing is uitsluitend in het geding indien juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2 en tabel 3 AMvB) leefgebied verliezen danwel dat individuele dieren worden bedreigd.
Indien werkzaamheden zodanig worden uitgevoerd dat de ecologische functionaliteit *binnen* het werkgebied op geen énkel moment achteruitgaat, óók niet tijdelijk zodat er ook geen significante afname van populaties kan optreden, is ontheffing *niet nodig*.
Indien de bedoelde ecologische functionaliteit als gevolg van de ingreep echter niét kan worden gegarandeerd, *is er ontheffing vereist*. Daartoe dient te worden onderbouwd *waaróm* die garantie niet mogelijk is, welke alternatieven daartoe zijn afgewogen, welke omvang de effecten hebben en welk effect dat heeft op de gunstige staat van instandhouding van de betreffende (planten en) diersoorten.
Voorts dient te worden aangegeven met welke (mitigerende, compenserende) maatregelen de effecten worden voorkomen dan wel beperkt.

Extra ontheffingseisen vaste verblijfplaatsen:
Indien het soorten betreft die zijn vermeld in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (zoals bijvoorbeeld vleermuizen), dient nog aan nadere eisen te worden voldaan om in aanmerking te kunnen komen voor ontheffing (zie Bijlage 1/ blz.24-25).

1.3 Te verrichten onderzoek

Doel van het onderzoek

Deze ‘Natuurtoets’ vormt de aantoonbare bewijslast op naleving van de wetgeving, waarvan het bevoegde gezag van de Ff-wet bij het Ministerie van EL&I berust, en van de EHS, van weidevogelgebieden en van de Nb-wet bij de Provincie. Hiermee wordt onderbouwd met welke beschermde soorten rekening moet worden gehouden en welke *wellicht kunnen worden uitgesloten* omdat ze er niet worden verwacht, er niet zijn aangetroffen dan wel omdat de planingreep geen natuurschade aan die soorten met zich mee brengt. Het vaststellen van uitsluiting van gebruik door of schade op de betreffende soorten '*op voorhand'* vergt een gedegen, controleerbare onderbouwing.

Het onderzoek is erop gericht om vast te stellen:
- in hoeverre er in het plangebied juridisch zwaarder beschermde planten en dieren voorkomen;
- in hoeverre deze soorten bescherming genieten in het kader van het soortenbeleid (Flora- en faunawet), het gebiedenbeleid (Natuurbeschermingswet) en eventueel aanvullend provinciaal natuurbeleid;
- welke functie de locatie of het gebied heeft voor juridisch zwaarder beschermde soorten, in hoeverre de ingreep verstorende of bedreigende effecten hebben op die flora en fauna, dan wel in hoeverre de ecologische functionaliteit door de ingreep wordt aangetast;
- welke mogelijke alternatieven er voor de bedreigde juridisch zwaarder beschermde soorten aanwezig zijn;
- welke consequenties dat heeft in het kader van de regelgeving.

Onderzoeksplan

Met het onderzoek wordt stapsgewijs ingezoomd op de situatie en wordt ook stapsgewijs vastgesteld welke juridisch zwaarder beschermde soorten *kunnen worden uitgesloten* dan wel *nadere veldinventarisatie vergen*,

a) Als eerste wordt de situatie getoetst aan indicaties van de NDFF, aan de verspreiding van soorten op basis van reeds bekende biogeografische informatie uit verspreidingsatlassen, aan overige literatuur en andere beschikbare onderzoekingen. Die informatie is veelal niet compleet.
Op basis hiervan wordt vastgesteld welke juridisch zwaarder beschermde soorten mogelijk in dit gebied verwacht zouden kunnen worden, onafhankelijk van de aanwezige habitat, en welke juridisch zwaarder beschermde soorten op voorhand kunnen worden uitgesloten.

b) Vervolgens wordt de situatie getoetst aan eventuele aspecten van gebiedsbescherming en vindt een algemene terreinverkenning plaats. Naar aanleiding hiervan wordt een beoordeling gemaakt van de terreinkenmerken, de biotoop, de locale habitat en van de ecologische betekenis van de situatie. Deze beoordeling is gericht op de natuurwaarden van het primaire onderzoeksgebied en de directe omgeving daarvan.
In de conclusie wordt op basis van de nader beschreven habitat, vastgesteld welke juridisch zwaarder beschermde soorten (Ff-wet) en eventuele ‘aangewezen

soorten' (Nb-wet) eveneens op voorhand kunnen worden uitgesloten en welke alsnog nadere veldinventarisatie vergen.

c) Uit de stappen b) en c) wordt afgeleid welke juridisch zwaarder beschermde soorten nadere veldinventarisatie vergen om ze al of niet te kunnen uitsluiten, welke veldinventarisatie vervolgens worden uitgevoerd volgens de criteria van het bevoegde gezag.
N.B. Op basis van de ecologische habitatbeoordeling met controle op mogelijkheden voor juridisch zwaarder beschermde soorten, kán soms blijken dat deze stap niet nodig is.

d) Indien juridisch zwaarder beschermde of 'aangewezen soorten' in het werkgebied zijn aangetroffen of worden verwacht, wordt onderbouwd in hoeverre die soorten effect van de met het voornemen uit te voeren werkzaamheden kunnen ondervinden en vindt toetsing aan de regelgeving plaats.

e) De natuurtoets wordt afgerond met een advies hoé met flora en fauna om te gaan en met een puntsgewijze samenvatting van conclusies en consequenties.

Opzet van de rapportage

In de rapportage wordt in principe de volgorde van de hierboven aangegeven onderzoeks- en onderbouwingsstappen aangehouden. Waar het voor de betreffende onderbouwingsstap nodig is om informatieve kaders te schetsen is dat in dit hoofdstuk beknopt aangegeven (zie blz.5 t/m 9) terwijl voor nadere informatie wordt verwezen naar de Bijlagen.

Daarmee ontstaat de volgende opzet van de rapportage:
In *hoofdstuk 1* zijn de uitgangssituatie, het voornemen, de hoofdlijnen van de regelgeving, de aanpak van het onderzoek en de opzet van de rapportage aangegeven.
In *Hoofdstuk 2* wordt op basis van beschikbare verspreidingsgegevens en recente gegevens uit de databank van Het Natuurloket/ NDFF, de literatuurstudie met daaruit voortkomende conclusies uitgevoerd.
In *hoofdstuk 3* wordt ingegaan op vigerende natuurregelgeving (Nb-wet en Provinciaal natuurbeleid/ EHS) en worden de bevindingen van de ecologische verkenning en van nadere inventarisaties beschreven.
In *hoofdstuk 4* worden de voor uitvoering relevante conclusies kort samengevat en wordt advies gegeven met betrekking tot mitigerende maatregelen.

Naast Bijlagen met achterliggende informatie wordt de rapportage beëindigd met lijsten van geraadpleegde literatuur en van gebruikte termen en afkortingen.

---

2 LITERATUURONDERZOEK

Het literatuuronderzoek is voornamelijk gericht op de eventuele aanwezigheid van en het terreingebruik door juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2 en 3 AmvB). Dit onderzoek omvat toetsing van de locatie aan reeds bestaande verspreidings- en andere onderzoeksgegevens..

In hoeverre aanvullende veldinventarisaties nodig zijn, wordt afgeleid uit de samenhang tussen beschikbare gegevens, de biotoop- en habitatbeoordeling van het onderzoeksgebied (zie hoofdstuk 3) en de 'soort' ingreep (§ 1.1).

2.1 Vaatplanten, mossen en overige begroeiing

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied 5 juridisch zwaarder beschermde plantensoorten zijn geregistreerd (tabel 2; zie ook Floron 2011).

Vaatplanten

De geregistreerde soorten betreffen Daslook, Brede orchis, Gele helmbloem, Rietorchis en Tongvaren.
Mogelijk geschikte groeiplaatsen worden gevormd door extensief gemaaide terreinen, en voor Tongvaren oude gemetselde muren (muurplanten; zie ook Meyden 2000; Kreuz 2000).

Mossen

Van mossen zijn in Nederland slechts 5 soorten wettelijk beschermd. Deze komen echter *niet* (meer) voor in Nederland of zijn erg zeldzaam en komen slechts onder zeer specifieke natuurlijke habitatcondities voor.
Deze soorten worden in deze regio geheel niet verwacht (zie ook Dort 2002).

Conclusie met betrekking tot begroeiing

* De werklocaties vergen nadere controle op eventuele aanwezigheid van de genoemde vaatplanten.
* Beschermde mossen worden in dit terreintype geheel niet verwacht en kunnen op voorhand worden uitgesloten.

2.2 Zoogdieren

Beschikbare gegevens
Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied vijf juridisch zwaarder beschermde zoogdieren zijn geregistreerd.

Grondgebonden zoogdieren
Van deze groep is de Otter binnen een straal van 1 km geregistreerd. Er is hier naar verwachting echter geheel geen otterhabitat aanwezig (zie Dijkstra 1997).

Vleermuizen
De in deze regio geregistreerde vleermuizen betreffen Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger, Meervleermuis en Rosse vleermuis (zie ook Limpens 1997). De meeste daarvan hebben hun vaste verblijfplaatsen in constructieruimten van gebouwen (spouwmuren, afgetimmerde ruimten, dakranden) terwijl andere soorten gebruik maken van oudere bomen.

Conclusie zoogdieren
* *Grondgebonden soorten:* naar verwachting kunnen juridisch zwaarder beschermde soorten hier op voorhand worden uitgesloten: het werkgebied vergt slechts controle op aanwezigheid van een otterhabitat, andere soorten vergen géén nadere veldinventarisatie.
* *Vleermuizen:* de te slopen loods vergt controle op eventueel voor vleermuizen bruikbare constructieruimten.

2.3 Broedvogels

Beschikbare gegevens
Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied 14 vogelsoorten zijn geregistreerd die gebruik maken van een *jaarrond beschermd nest*, waarvan er sommige gebouwen voor hun nest gebruiken.

Ongetwijfeld zijn er op het terrein in allerlei omstandigheden broedende watervogels te verwachten (zie Hustings 2002).
Actueel *broedende* vogels mogen *onder géén énkele conditie* worden verstoord (zie DR 2009; zie ook Vogelbescherminbg 2004). Onder die voorwaarden is echter voor de meeste broedvogelsoorten verder géén aanvullende veldinventarisatie vereist: dit is uitsluitend nodig op het moment dat werkzaamheden tijdens het broedseizoen zouden worden uitgevoerd.

Conclusie broedvogels
* De te slopen loods vergt controle op mogelijke geschiktheid voor gebruik door vogels.
* Werkzaamheden die verstorend kunnen zijn voor overige broedende vogels dienen in beginsel *buiten het broedseizoen* plaats te vinden (Bijlage 1/ blz.23), dan wel te worden begeleid door inventarisatie van broedsituaties.

2.4 Reptielen en amfibieën

Beschikbare gegevens
Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied geheel géén juridisch zwaarder beschermde reptielen of amfibieën zijn geregistreerd.

Reptielen
Ringslang als juridisch zwaarder beschermde soort is geregistreerd.

Amfibieën
Er zijn diverse algemeen voorkomende amfibiën op de planlocatie te verwachten, zoals Gewone pad, Bruine kikker, Bastaardkikker, Meerkikker en Gewone watersalamansder (zie Creemers 2009; RAVON 46/ 2012).
Echter het voorkomen van juridisch zwaarder beschermde soorten is geregistreerd op 5 tot 10 km afstand (Rugstreeppad, Alpenwatersalamander).
Algemeen voorkomende amfibieën, waarvan de meesten ook een landhabitat gebruiken en die zich verschuilen onder materialen, takkenhopen e.d., vergen voorzorgen in het kader van de zorgplicht.

Conclusie reptielen en amfibieën
Reptielen en juridisch zwaarder beschermde amfibieën kunnen op basis van verspreiding op de werklocaties op voorhand worden uitgesloten.

2.5 Vissen

Omdat in de werkzaamheden geheel géén open water wordt betrokken, er worden namelijk geen oevers vergraven of bagger- en uitdiepwerkzaamheden verricht, kunnen alle vissoorten buiten beschouwing worden gelaten.

2.6 Insecten en overige ongewervelde soorten

Bij ongewervelden moet men denken aan vlinders, libellen, sprinkhanen en 'overige ongewervelden' zoals mieren, kevers (land en water), kreeftachtigen, weekdieren e.d.
Deze groepen kennen eveneens beschermde soorten terwijl voor sommige soorten ook een ontheffingsplicht geldt. Juridisch zwaarder beschermde soorten betreffen enkele soorten uit de groepen libellen, dagvlinders en ‘overige ongewervelde soorten’ (waaronder ook waterorganismen).

Uit de databank van de NDFF (Quickscanhulp 2013) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied géén juridisch zwaarder beschermde insecten zijn geregistreerd. Soorten als Rouwmantel en Rivierrombout zijn weliswaar op een afstand van 1 tot 5 km geregistreerd, maar dat betreft steeds zwervende exemplaren: er zijn op dergelijke afstanden géén leefgebieden van landgebonden insecten bekend (dagvlinders, zie Bos 2006; Libellen, Dijkstra 2002) terwijl waterorganismen niet in het geding zijn (zie bij 'vissen').

Conclusie ongewervelden
Juridisch zwaarder beschermde 'ongewervelde' soorten kunnen op de werklocaties op voorhand worden uitgesloten.

2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens

Volgens verspreidingsgegevens kunnen van juridisch zwaarder beschermde soorten slechts enkele vaatplanten, vleermuizen en de Otter worden verwacht: andere soorten kunnen op voorhand worden uitgesloten.

* het gebied vergt controle op eventueel aanwezige, zwaarder beschermde vaatplanten;
* het gebied vergt voor de zekerheid controle op aanwezigheid van een otterhabitat, maar dat lijkt onwaarschijnlijk;
* de aanwezige, te slopen loods vergt controle op eventuele geschiktheid voor gebruik door vleermuizen of door vogels met een jaarrond beschermd nest.;

---

3 LOCATIEONDERZOEK EN VELDINVENTARISATIE

3.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming

Beschermde gebieden zoals Natuurmonumenten, Natura 2000, de Ecologische hoofstructuur of weidevogelgebieden zijn slechts op grote afstanden van het werkgebied aanwezig.
Er zijn ook geheel geen termen op basis waarvan de 'externe werking Nb-wet' wellicht een rol zou kunnen spelen.
Gebiedsbescherming kan derhalve op voorhand geheel worden uitgesloten.

3.2 Controle en inventarisatie werkgebied

Het werkgebied omvat afwisselend jong aangelegd bos, waterpartijen en open plekken met ruige grasvegetaties.
Het vormt onderdeel van een concentratiegebied van 'groene' recreatievoorzieningen van ca. 500 ha, dat eveneens weer aansluit op de recreatiecorridor van de Rottemeren. Afgezien van wellicht de Rottemeren, is er in de wijde omgeving géén geschikte otterhabitat aanwezig.
De te slopen loods is enkelwandig, gemaakt van golfplaten (zie foto's 1 en 2): deze is niet geschikt voor gebruik door vleermuizen of voor vogels met jaarrond beschermde nesten.

Foto 1, loods van golfplaten

Foto 2 inwendige constructie loods

Er zijn met betrekking tot soortbescherming vele juridisch zwaarder beschermde soorten in deze regio te verwachten en ook bekend, doch daarvan worden er geheel géén door de voorgenomen werkzaamheden bedreigd.
Tijdens het veldbezoek werd een kennelijk territoriale Buizerd waargenomen, doch in de omgeving van de werklocatie is géén horst vastgesteld

Met de herinrichting van het terrein en realisatie van de 'Ger' zijn mogelijk juridisch zwaarder beschermde planten in het geding, wat dan ook nadere inventarisatie vergt.

Inventarisatie vaatplanten

Eind mei is het terrein bezocht om te onderzoeken of er ook zwaarder beschermde vaatplanten kunnen worden bedreigd. Dat betreft in hoofdzaak de bouwlocatie voor de 'Ger'.

Foto 3, bouwlocatie 'Ger'

Foto 4, rand bouwlocatie 'Ger'

Bovenstaande foto's geven een beeld van de begroeiing op de bouwlocatie voor de 'Ger'. De begroeiing bestaat vooral uit een dichte grasmat met plaatselijk wat storings-planten ertussen (Brandnetel, Akkerdistel, Zuring) en enkele plekken met Fluitenkruid. De op de foto's zichtbare gele bloeiwijzen bestaat uitsluitend uit Scherpe boterbloem.
De locatie vormt daarmee geheel géén geschikte groeiplaats voor bijvoorbeeld een soort als Rietorchis.
Zwaarder beschermde soorten kunnen dan ook geheel worden uitgesloten.

---

4 TOETSING EN CONCLUSIE

Vigerende regelgeving gebiedsbescherming
De planlocatie heeft géén enkele betrekking met vormen van gebiedsbescherming (zie Hoofdstuk 3).

Algemene soorten tabel 1 AMvB
Hiervoor geldt een algemene, landelijke vrijstelling met betrekking tot de Flora- en faunawet: men dient bij uit te voeren werkzaamheden wel de wettelijke zorgplicht in acht te nemen (zie Bijlage 1./ blz.16-17) doch er is geen ontheffing voor nodig.

Algemene broedvogels
In de aanwezige bomen en struiken zullen zonder twijfel nesten van algemene broed-vogels kunnen worden verwacht. Tijdens het gebruik in het broedseizoen zijn deze nesten strikt beschermd en mogen ook niet worden verstoord door werkzaamheden in de directe omgeving (Bijlage 1/ blz.22): eventueel verwijderen dient bij voorkeur buiten het broedseizoen plaats te vinden, waarvoor dan verder geen belemmeringen bestaan.

Juridisch zwaarder beschermde soorten
Er zijn op de werklocatie geheel géén zwaarder beschermde vaatplanten aangetroffen, evenmin als een otterhabitat.
Bovendien is de te slopen loods geheel ongeschikt voor gebruik door vleermuizen of vogels met jaarrond beschermde nesten.

Conclusie
Gezien de aangetroffen omstandigheden kunnen werkzaamheden worden gestart zónder de noodzaak ven een aan te vragen ontheffing Ff-wet of provinciale vergunning Nb-wet of EHS.
Wél dient desondanks de wettelijke zorgplicht in acht te worden genomen.
Bovendien dient bij uitvoering deze rapportage van het natuuronderzoek voor eventuele controleurs direct ter inzage beschikbaar zijn, als bewijslast voor het juist en afdoende uitgevoerde natuuronderzoek.

Advies mitigerende maatregelen/ zorgplicht
1) Indien werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden verricht dient de werk-locatie vrij te zijn van broedende vogels: dat vergt kort daaraan voorafgaand controle door een vogeldeskundige.

2) Alle bij werkzaamheden betrokkenen dienen alert te zijn op aanwezigheid van dieren in de directe werkomgeving: aangetroffen dieren dienen voorzichtig te worden opgepakt en op een veilige locatie weer te worden weggezet.

BIJLAGE 1 - RELEVANTE ASPECTEN VAN DE REGELGEVING

I Inleiding

Wetgeving

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: 'soortbescherming' en 'gebiedsbescherming'.

De Flora- en faunawet (Ff-wet) is geheel gericht op *soortbescherming*, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren.
Bovendien is deze wet gericht op de intrinsieke waarde van het dier, wat onder meer wil zeggen dat de bescherming eveneens is gericht op elk individueel dier.

Gebiedsbescherming is vastgelegd in de Natuurbeschermingswet (Nb-wet 1998).
Dit is gericht op specifieke aspecten van specifiek aangewezen gebieden, zoals speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn (resp. REG 1979 en REG 1992/1997). De gebiedsbescherming staat *náást* de Ff-wet: de regels van wetten sluiten elkaar dus niet uit doch vullen elkaar aan (zie ook wetgeving blz.28).

Provinciaal natuurbeleid

Daarnaast hebben ook provinciale besturen een 'eigen' natuurbeleid, in aanvulling op de wetgeving. Daarin wordt in sommige provincies ook een onderscheid gemaakt in gebieds- en soortbescherming: de gebiedsbescherming wordt geregeld via het Streekplan terwijl de soortbescherming via andere wegen in de ruimtelijke ordening kan worden geregeld (zie ook provinciale regelgeving blz.28).

II Verbodsbepalingen Flora- en faunawet

Met betrekking tot *aanwezige en te verwachten*, door de Flora- en faunawet beschermde soorten in het projectgebied gelden de volgende algemene verbodsbepalingen:

Artikel 8 Ff-wet
Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, ... te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9 Ff-wet
Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

> *N.B.1 hieronder valt ook het 'per ongeluk' doden zonder afdoende voorzorgen te hebben genomen;*
> *N.B.2 het uit beschermingsoverwegingen preventief wegvangen en verplaatsen van dieren en ontwikkelingsstadia daarvan dient te geschieden door een 'ter zake kundige' (zie lijst gebruikte termen).Onder bepaalde condities is daarvoor géén extra projectontheffing (meer) nodig. Dit geldt niét voor het wegvangen en verplaatsen van vleermuizen, muizen en vogels: dat is uitdrukkelijk verboden, hiervoor wordt ook géén ontheffing verstrekt.*
> *Voor het vangen van dieren vanwege onderzoek geldt een aparte regeling.*

Artikel 10 Ff-wet
Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

N.B. hiermee wordt bedoeld het verontrusten met de intentie de soort te verstoren zonder maatregelen om het verontrusten te voorkomen, dan wel het bouwrijpmaken van een terrein juist op het moment dat vogels zich er aan het vestigen zijn om te gaan broeden: dergelijk opzettelijk verontrusten valt niet onder de Gedragscode terwijl hiervoor in het kader van art. 75C ook géén ontheffing wordt verleend.

Artikel 11 Ff-wet
Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

N.B. 'Vaste verblijfplaatsen':
Met betrekking tot vleermuizen dienen naast jaarlijks in gebruik zijnde vaste zomerverblijven (kolonies), paarplaatsen en winterverblijven, ook structureel gebruikte, vaste vlieg- en trekroutes te worden geïnterpreteerd als 'vaste verblijfplaatsen' zoals bedoeld in art. 11 (DLG 2006).
Dit geldt ook voor jaarrond beschermde nesten en 'vaste verblijfplaatsen' van andere dieren zoals bijvoorbeeld een vaste voortplantingslocatie van rugstreeppadden, broeihopen van ringslangen e.d.

Artikel 12 Ff-wet
Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

N.B. Dit betreft, behalve vogels, ook eieren van beschermde amfibieën, reptielen, vissen en insecten. Indien bijvoorbeeld dergelijke eieren van een ontheffingsplichtige soort worden bedreigd vereist dit ook aanvraag van ontheffing (DLG 2006). Met betrekking tot eieren van beschermde diersoorten die niét ontheffingsplichtig zijn, geldt de wettelijke zorgplicht (zie hierna bij artikel 2).

Artikel 13 Ff-wet
Het is verboden:
a. planten . . enz., of dieren dan wel eieren, nesten of . . enz., behorende tot een beschermde . . enz. . . diersoort . . enz. te vervoeren . . enz. of onder zich te hebben.

N.B. bij dit artikel gaat het om het verplaatsen van (eieren, nesten, individuen van) bedreigde dieren, eieren, planten enz. onder afwijkende condities, dus niet vanwege beschermingsmotieven bij uitvoering van werkzaamheden (vgl. artikel 9): hiertoe geldt een aparte regeling.

Artikel 2 Ff-wet - algemene zorgplicht
Naast de hiervoor aangegeven verbodsartikelen geldt *in alle situaties* een wettelijke zorgplicht. Deze houdt in dat:
'eenieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen *('de ingreep')* of zijn nalaten *(mitigerende maatregelen)* nadelige gevolgen voor planten of dieren kunnen worden veroorzaakt, is verplicht dergelijk handelen *achterwege te laten* voor zover dat in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle *(mitigerende en/of preventieve)* maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkómen of, voorzover deze *(met maatregelen)* niét kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken'.

N.B. dit betekent dat elke ruimtelijke ingreep natuuronderzoek vergt dat als bewijslast wordt vastgelegd in een rapportage ('Natuurtoets'). Daarin dienen de zeker te verwachten en de met veldonderzoek aangetroffen soorten planten en dieren te worden getoetst aan de wettelijk regelgeving ('lichte' en 'uitgebreide' toets). Tevens worden hierin de mitigerende en/of preventieve maatregelen aangegeven welke er zorg voor dragen dat er aan de zorgplicht wordt voldaan.

III Vrijstelling en ontheffing verbodsartikelen

III.1 Strekking vrijstelling en ontheffing

Een 'vrijstelling' is een algemeen geldende uitzondering op een wettelijk verbod (LNV 2005): dit kan een landelijke vrijstelling betreffen of één op basis van een gedragscode. Een vrijstelling vergt géén aanvraagprocedure.

Een 'ontheffing' is een besluit waarbij in een individueel concreet geval een uitzondering op een wettelijk verbod wordt gemaakt. Deze ontheffing dient per individueel project te worden aangevraagd en betreft zowel individuele soorten als vaste verblijfplaatsen.

De regelgeving met betrekking tot vrijstelling en ontheffing is nader geregeld in de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) met betrekking tot art. 75 C van de Ff-wet (Staatsblad 2004/501; LNV 2005).
In de afweging tussen 'vrijstelling of ontheffing' staan in de van toepasing zijnde criteria enkele cruciale begrippen centraal: *'bestendig'*, *'zorgvuldig handelen'*, *'wezenlijke invloed'* en *'significant effect'*, naast soortlijsten met betrekking tot specifieke regelgeving (tabellen 1, 2 en 3 AMvB). Dit is inhoudelijk toegelicht in de Brochure 'Buiten aan het werk' (LNV 2005, zie ook DLG 2006).
De toepassing van een vrijstelling of ontheffing is nader genuanceerd middels wettelijke 'belangen', soortlijsten (zie hieronder) en vogelcategorieën (zie blz.23).

III.2 Soorttabellen (AMvB art. 75), vrijstelling en ontheffing

De algemene landelijke vrijstelling met betrekking tot beschermde planten en dieren, geldt uitsluitend voor de soorten die zijn opgenomen in tabel 1 AMvB. Voorts is er nog een aanvullende vrijstelling voor soorten die zijn opgenomen in tabel 2 en tabel 3 AMvB indien werkzaamheden kunnen plaatsvinden onder een specifiek opgestelde Gedragscode (zie verder blz.26).

III.3 Wettelijke belangen

Daarnaast is voor ruimtelijke ingrepen, *onder nadere condities*, een ontheffingsregeling van toepassing op een aantal andere wettelijke belangen te weten:

1 Bescherming van flora en fauna (belang b/ Bijlage 1 AMvB, Habitat- en Vogelrichtlijn);
2. Veiligheid van het luchtverkeer (belang c/ Vogelrichtlijn);
3. Volksgezondheid of openbare veiligheid (belang d/ Bijlage 1 AMvB, Habitat- en Vogelrichtlijn);
4. Dwingende reden van groot openbaar belang met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten (belang e/ Bijlage 1 AMvB, Habitatrichtlijn);
5. Bestendig beheer en onderhoud enz. (belang h);
6. Bestendig gebruik (belang i);
7. Ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (belang j).

Hierin bestaat tevens een nader onderscheid tussen de eerstgenoemde 4 belangen en het laatstgenoemde belang dat méér strikte beperkingen kent (zie ook 'wettelijke belangen en tabel 3 AMvB' blz.24).

Dwingende reden van groot openbaar belang

Waar bij het meer algemeen van toepassing zijnde belang *'ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'* bij juridisch zwaarder beschermde soorten striktere beperkingen bestaan (deels het *niet* kunnen verkrijgen van een ontheffing) kan een 'groot openbaar belang' uitkomst bieden.
Een 'groot openbaar belang' heeft betrekking op activiteiten die van algemeen, breed maatschappelijk belang zijn. Het moet gaan om openbare belangen, dus niet om activiteiten die enkel ten goede komen aan een particulier, aan enkelen of aan een beperkte regio.
Daarnaast moet het openbaar belang 'van groter gewicht' zijn; dat zal in de meeste gevallen alleen zo zijn als het een lange termijn betreft. Oplossingen voor de korte termijn worden niet aangemerkt als 'dwingende reden van groot openbaar belang'. Een financieel goedkopere oplossing, terwijl ook andere oplossingen reëel zijn, is niet voldoende om een dwingende reden van groot openbaar belang aan te nemen.
Voor de onderbouwing van een groot openbaar belang kan men denken aan de van toepassing zijnde onderdelen/bladzijden van door de overheid vastgestelde ruimtelijke plannen die het project betreffen. Een voorbeeld is een structuurvisie.
Hierna wordt naar aanleiding van de verschillende belangen en op basis van de drie onderscheiden soortlijsten (tabellen AMvB art. 75 Ff-wet), de nadere nuancering beschreven waarbij die drie tabellen kort zijn gekenschetst:

III.4 Tabel 1 AMvB

Deze omvat een categorie soorten waarvoor een algemene landelijke vrijstelling geldt voor art. 8 t/m 12 van de Ff-wet: dit betreft beschermde soorten die in Nederland algemeen voorkomen. Aan die vrijstelling zijn géén voorwaarden verbonden anders dan de *wettelijke zorgplicht* (zie vorige bladzijde). Deze soorten vergen een zogenaamde '*lichte toets*' welke aantoont dat de werkzaamheden het voortbestaan van de betreffende soorten niet in gevaar brengen.

III.5 Tabel 2 AMvB

Toetsingscriteria

Deze tabel 2 omvat een lijst met ‘overige soorten’ (waaronder bijvoorbeeld alle broedvogels en veel beschermde planten). Indien uit die tabel één of meerdere soorten worden aangetroffen welke door de werkzaamheden worden verstoord en/of bedreigd, vergt dat in principe *aanvraag van ontheffing* met in de meeste gevallen eveneens een *‘lichte toets’* (zie echter uitzondering hieronder en bij broedvogels).

Soorten van tabel 2 die door een projectvoornemen schade ondervinden dienen te worden getoetst aan de *landelijke* gunstige staat van instandhouding, wat wil zeggen in hoeverre het voortbestaan van de landelijke populatie wellicht afhankelijk is van het voortbestaan van de onderhavig aangetroffen, lokale populatie.
In de ontheffingsaanvraag dient daarbij te worden aangegeven op welke wijze wordt bereikt dat bedreiging van individuen en verstoring *zoveel mogelijk* wordt voorkomen en in welke mate de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijf-plaats door de activiteiten wordt aangetast, dan wel, op welke wijze die functionaliteit kan worden gegarandeerd.

Indien wordt uitgegaan van een door de Minister goedgekeurde *gedragscode* geldt voor deze categorie van tabel 2 AMvB, onafhankelijk van het wettelijk 'belang' waar-onder de ingreep valt, echter een vrijstelling voor art. 8 t/m 12 van de Ff-wet zodat formeel geen aanvraagprocedure voor ontheffing nodig is.

Uitzonderingsgevallen

Indien zowel de locale als de landelijke populatie in het geding is, waarvoor vermelding op de Rode Lijst een indicatie vormt, vergt de soort echter een ‘uitgebreide toets’ (zie ook Soortendatabase website Ministerie): dan dient te worden aangegeven op welke wijze wordt bereikt dat bedreiging van individuen en verstoring strikt worden voorkomen.

Uitzonderingspositie broedende vogels

Vogels zijn volgens de Vogelrichtlijn gelijkgesteld met tabel 3 AMvB (zie ook DR 2009). Er worden 2 goepen onderscheiden:
- algemene broedvogels
- vogels met jaarrond beschermde nesten (zie ‘aangepaste lijst’, DR 2009).

Deze groepen vergen een *‘uitgebreide toets’*.
Voor alle broedende vogels wordt in beginsel *tijdens* het broeden *géén* ontheffing verleend. Met betrekking tot het *broedseizoen* is in dat kader in de Flora- en faunawet ook *géén standaardbroedperiode* aangegeven. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode. Voor broedende vogels geldt de algemene gedrags-code (Vogelbescherming 2004) dat deze, zolang ze broeden, *onder géén énkele conditie* mogen worden verstoord (zie ook REG 1979). In principe dient dus het broed-seizoen met mogelijk verstorende werkzaamheden te worden ontzien, zoals sloop-, bouw-, grond-, bagger-, onderhouds- en/of andere mogelijk verstorende werkzaam-heden op korte afstand van nesten. Broedgevallen van de meeste broedvogels kunnen slechts tijdens het broeden worden geïnventariseerd omdat ze steeds een nest op een nieuwe locatie (kunnen) maken.

Vogelcategorieën met jaarrond beschermde nesten

Vogels worden in de regelgeving onderscheiden in groepen (DR 2009):

a) een groep die zich beperkt tot *strikt* het broeden (algemeen principe);
b) een groep vogels waarvan de nesten het jaar rond (of jaarlijks opnieuw) worden gebruikt en er *in bijzondere gevallen* restricties bestaan (categorie 5, DR 2009);
c) een nader omschreven groep waarvan de nesten het jaar rond *strikt* beschermd zijn en ook de nesten zelf dus *niet* mogen worden bedreigd of verwijderd, óók niet *buiten* het broedseizoen (categorie 1 t/m 4, waaronder bijvoorbeeld Huismus, Gierzwaluw maar ook uilen, roofvogels en kolonievogels);
d) van de onderscheiden 'cathegorie 5' van de broedvogels zijn de nesten in beginsel *niet* buiten het broedseizoen beschermd (DR 2009); deze zijn echter *'wél jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen',* bijvoorbeeld wanneer er voor deze soorten in de omgeving geen geschikte alternatieven zijn om te nestelen.

Wettelijke belangen m.b.t. broedvogels

Er is in de broedperiode voor broedvogels slechts ontheffing mogelijk indien er zwaarwegende maatschappelijke termen aanwezig zijn die ontheffing voor verstoring van broedende vogels nodig maken, wat slechts in *uitzonderlijke situaties van openbare veiligheid* e.d. aan de orde kan zijn.

De *nesten* van soorten van categorieën 1 t/m 4 zijn het jaar rond beschermd en vergen *te allen tijde, dus jaarrond*, bij potentiële verstoring van de nesten als vaste verblijfplaats en voor sommige soorten ook het bijbehorende voedselterritorium (zie DR Soortstandaards), *aanvraag van een ontheffing*.
Een ontheffing kan dan slechts worden verkregen bij het van toepassing zijn van *uitsluitend* de wettelijke belangen die daartoe in de Vogelrichtlijn zijn opgenomen:

- Bescherming van flora en fauna (b): *de letter verwijst naar de corresponderende letter bij art. 2 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten*);
- Veiligheid van het luchtverkeer (c);
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d).

Indien werkzaamheden *niét* onder de hierboven aangegeven belangen vallen kan *géén ontheffing* worden verkregen: er kan in de vorm van een *'positieve afwijzing'* slechts 'toestemming' voor de ingreep worden verkregen op basis van een door de Minister goedgekeurd plan van maatregelen.

Voor de vogelsoorten uit categorie 5 is ontheffing slechts mogelijk onder bepaalde voorwaarden (DR 2009/ zie ook bovenaan deze bladzijde).

III.6 Tabel 3 AmvB

Toetsingscriteria

Deze tabel omvat een lijst soorten waarvoor *strikte* bescherming geldt. In alle gevallen vereisen deze soorten een *'uitgebreide toets'.* Bij dreigende natuurschade dienen deze soorten *niet alléén* te worden getoetst aan de *landelijke* gunstige staat van instandhouding (zoals bij tabel 2). Deze dienen óók te worden getoetst aan de *locale* gunstige staat van instandhouding van de aangetroffen populatie: het gaat er dan om in hoever-

re het voortbestaan van de landelijke populatie wellicht afhankelijk is van de lokale populatie. Afgezien van vermelding op de Rode Lijst vergt dit tevens inzicht in het regionale voorkomen van de betreffende soort (zie ook Soortenstandaard, DR 2011).
In de ontheffingsaanvraag dient daarbij te worden aangegeven in welke mate de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats door de activiteiten wordt aangetast, dan wel, op welke wijze die functionaliteit kan worden gegarandeerd.

Voorts gelden hierbij nog enkele voorwaarden:
* er dient te worden onderbouwd dat er voor de betreffende activiteit geheel géén alternatieven zijn, dus bijvoorbeeld of de ingreep niet op een andere, minder schadelijke wijze of op een andere locatie kan plaatsvinden;
* er dienen onder meer maatregelen te worden genomen om te garanderen schade aan individuen van de soort wordt voorkómen ('zorgvuldig handelen', LNV 2005);
* het betreffende 'wettelijke belang' waaronder de ingreep valt zowel als vermelding in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn en eventuele toepassing van een gedragscode, vormen eveneens toetsingscriteria (zie hieronder).

Bijlage IV van de Habitatrichtlijn

Bij soorten van tabel 3 wordt onderscheid gemaakt in *'Bijlage 1 AMvB'* en *'Bijlage IV Habitatrichtlijn'*. Met name voor de laatste groep gelden de strengste beschermingsvoorwaarden: ontheffing kan slechts worden verkregen onder het regiem van enkele specifieke wettelijke belangen zoals die in de Habitatrichtlijn zijn vermeld.
Indien géén van die belangen van toepassing kan worden geacht is ontheffing niet mogelijk, doch kan uitsluitend toestemming voor de ingreep worden verkregen op basis van een door de Minister van EL&I goedgekeurd plan.

Wettelijke belangen en tabel 3 AMvB

1. *Uitsluitend* onder het wettelijke belang *'bestendig beheer en onderhoud'* en dan nog *uitsluitend* bij toepassing van een *gedragscode* (zie blz.23), kan voor soorten van tabel 3 AMvB *die niét zijn vermeld in de Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn*, gebruik worden gemaakt van de vrijstelling op basis van de gedragscode.
   Voor soorten van tabel 3 AMvB die *wél* zijn vermeld in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn, zie punten 3 en 4.

Zónder toepassing van een gedragscode vergen deze soorten in alle gevallen een toetsing bij het bevoegde gezag volgens de procedure van een ontheffingsaanvraag.
Daarbij gelden de volgende criteria:

2. in het kader van het belang *'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'* kan *uitsluitend* voor soorten die *niet* zijn vermeld in Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn of in de Vogelrichtlijn, een ontheffing worden verkregen.

3. Onder de belangen *'dringende redenen van groot openbaar belang'* (met inbegrip van redenen van sociale, economische aard of met voor het milieu wezenlijk gunstige effecten, zie blz.21), van *'volksgezondheid en openbare veiligheid'* dan wel *'bescherming van flora en fauna'* kan in *alle gevallen* een ontheffing worden verkregen, *mits* er nadrukkelijk géén alternatieven voor de ingreep beschikbaar zijn.

4. Indien de ingreep *niét* onder de bij punt 3 aangegeven belangen vallen kan voor soorten uit *Bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn géén ontheffing* worden

verkregen: er kan in de vorm van een *'positieve afwijzing'* slechts 'toestemming' voor de ingreep worden verkregen indien zodanige werkwijze en eventuele maatregelen worden aangegeven dat de *ecologische functionaliteit* van het gebied voor de soort *op geen enkel moment* minder wordt dan de beginsituatie: dergelijke wezenlijke natuurschade dient in deze situatie geheel te worden voorkomen.

III.7 Beoordeling functionaliteit vaste rust- en verblijfplaatsen

Indien een voortplantings- en/of vaste rust- of verblijfplaats in het kader van de Habitat- of Vogelrichtlijn in het geding is, moet worden onderbouwd dat door voor te stellen mitigerende maatregelen de ecologische functionaliteit daarvan behouden blijft.
Van belang is dat onder andere inzicht wordt gegeven in het netwerk van voortplantings- en/of vaste rust- of verblijfplaatsen. De functionaliteitstoets omvat de volgende tien punten (DR 2009), zie volgende bladzijde:

1. *Het moet gaan om een vaste rust- of verblijfplaats: een plek of een gebied dat met een zekere mate van bestendigheid wordt gebruikt, waar dus geen sprake is van incidenteel gebruik.*
2. *De plek of het gebied blijft voorzien in alles wat nodig is voor een specifiek individueel dier in dat gebied en voor alle exemplaren van de populatie ter plekke, om succesvol te rusten (of voort te planten).*
3. *Er is op geen enkel moment, zelfs niet tijdelijk, een achteruitgang van de ecologische functionaliteit van de (voortplantings- en/of) vaste rust- en verblijfplaats.*
   De diverse functies die een gebied of een plek heeft, moeten dus behouden blijven.
4. *Door (het toepassen van) mitigerende maatregelen worden negatieve effecten uitgesloten. Dit kunnen negatieve effecten zijn op de kwaliteit, maar ook op de kwantiteit van de functies die het gebied of de plek vervult voor een soort.*
5. *Mitigerende maatregelen zijn preventieve maatregelen. Dat houdt dus in dat in voorkomende gevallen de mitigatie niet alleen al aanwezig is, maar ook functioneert.*
6. *Mitigerende maatregelen moeten leiden tot verbetering of behoud van de ecologische functionaliteit van de plek of het gebied (kwantitatief en/of kwalitatief) voor de betreffende soort.*
7. *Het positieve effect van mitigatie geeft in evenredige mate ruimte voor de negatieve effecten van de ruimtelijke ingreep. De totale duurzame ecologische functionaliteit mag op geen enkel moment slechter worden dan de beginstand. Zowel de kwantiteit als de kwaliteit moeten behouden blijven of worden verbeterd.*
8. *Het succes van mitigerende maatregelen moet met een hoge mate van zekerheid vóóraf vaststaan. Dit wordt beoordeeld aan de hand van objectieve criteria en de eigenschappen en de specifieke ecologische waarden van de plek of het gebied.*
9. *De staat van instandhouding en de zeldzaamheid van een diersoort zijn van belang bij het treffen van mitigerende maatregelen. Hoe zeldzamer de soort, hoe hoger de graad van zekerheid van succes moet zijn.*
10. *De controle op het effect van de maatregelen is onderdeel van het ecologisch werkprotocol. Een ecologisch werkprotocol moet voorzien in toezicht op het uitvoeren van de mitigerende maatregelen. Zonder dit onderdeel garandeert het plan niet dat de functionaliteit van de beschermde plaatsen behouden blijft.*

III.8 Gedragscode

Algemeen

Naast de algemene gedragscode voor broedende vogels zijn er ook verschillende gedragscodes voor specifieke werkzaamheden beschikbaar.
Desalniettemin vergt dat in alle gevallen het in acht nemen van de nadere voorwaarden zoals in de betreffende gedragscode zijn vastgelegd.

Bij het werken onder een gedragscode blijven overigens, net zoals zónder gedragscode, natuuronderzoek en rapportage daarvan eveneens wettelijk verplicht en worden de nadere voorwaarden voor het werken onder de gedragscode, in die gedragscode en een daarop gebaseerd Werkprotocol Flora en Fauna, nader uitgewerkt.

Een gedragscode kan slechts van toepassing worden verklaard indien de betreffende initiatiefnemer zich aantoonbaar daaraan heeft verbonden en de daaraan gekoppelde voorwaarden in acht neemt. De initiatiefnemer blijft daarbij eindverantwoordelijk voor de wijze van uitvoeren.

Wettelijke belangen en vrijstelling van de ontheffingsplicht

Toepassing van een vrijstelling van de ontheffingsplicht voor de artikelen 8 t/m 12 Ff-wet *op basis van een gedragscode* bij mogelijke bedreiging is deels afhankelijk van het wettelijk belang waaronder de ingreep moet worden gerekend.

Bij soorten van tabel 2 AMvB maakt het 'belang' geen verschil.

Met betrekking tot soorten van tabel 3 AMvB is de vrijstelling bij verstoring, *onder nadere condities*, slechts van toepassing op twee categoriën van activiteiten ('belangen'), te weten:

- bestendig beheer en onderhoud in landbouw, bosbouw, watergangen en bermbeheer;
- bestendig gebruik.

Daarbij is het element *'bestendigheid'* cruciaal: dit slaat zowel op de intervaltermijn als op de 'soort' beheeringreep. Er is sprake van 'bestendigheid' indien de tussenliggende termijn in de beheercyclus dezelfde is als voorafgaande termijnen. Zodra voorts grote veranderingen in de uitvoering worden doorgevoerd zoals nieuwe technieken, grootschalige maatregelen (bijv. kaalkap, omvorming, grootschalige inhaalslag) is er *géén* sprake meer van bestendig beheer of onderhoud en valt de ingreep onder *'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'* (zie LNV 2005).

Indien echter het belang *'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'* van toepassing is vereisen soorten van tabel 3 AMvB, overeenkomstig met de situatie *zonder* gedragscode, een toetsing aan het bevoegde gezag (zie vorige bladzijde bij 'tabel 3 AMvB').

Risico: indien bij controle op het werk door de A.I.D. bij vragen aan een uitvoerende werknemer wordt vastgesteld dat aan de betreffende borging niét is/ wordt voldaan, kan het werk onmiddellijk worden stilgelegd totdat aan de vereisten van de Gedragscode wordt voldaan of alsnog ontheffing is aangevraagd. Dit kan worden voorkomen door een adequaat werktoezicht, óók op het afdoende in acht nemen van de werkvoorwaarden ten aanzien van de Flora- en faunawet, door de opdrachtgevende partij.

IV Overige aspecten Ff-wet

IV.1 Ecologisch werkprotocol en ecologische begeleiding

Een ecologisch werkprotocol wordt in sommige situaties als voorwaarde verbonden aan de ontheffing: het vormt een uitwerking van de mitigerende en preventieve maatregelen om strikt te voorkomen dat natuurschade ten aanzien van soorten uit tabel 2 en 3 AMvB ontstaat.

Dit *'Werkprotocol Flora en Fauna'* omvat een bestekachtig document waarin werkrichtlijnen worden aangegeven om te garanderen dat de werkzaamheden worden verricht conform de Flora- en faunawet (en eventueel de gedragscode) en de in het verlengde daarvan opgestelde Natuurtoets. Deze richtlijnen vormen een concrete en afrekenbare uitwerking van de uitganspunten, werkwijzen, mitigerende en preventieve maatregelen om natuurschade door de werkzaamheden zoveel als mogelijk te voorkomen. Het uitvoeren van de maatregelen dient daarbij aantoonbaar plaats te vinden door of onder begeleiding van een (ecologisch) *'terzake kundige'* en verslaglegging daarvan.

Bij het verrichten van werkzaamheden onder een *Gedragscode* vormen het opstellen van een werkprotocol en begeleiding van (preventieve) maatregelen door een ecologisch deskundige, een standaardvoorwaarde.

IV.2 Verplicht ter inzage aanwezig op het werk

Op het werk dienen voor een controlerend ambtenaar *te allen tijde*, onafhankelijk van gedragscode of ontheffing, de stukken met betrekking tot Flora- en faunawet ter inzage aanwezig te zijn op straffe van het onmiddellijk stilleggen van het werk, tot aan deze verplichting voldaan is.
Werkend *zonder* het regiem van vrijstelling op basis van de Gedragscode betreffen dit:

- de *Natuurtoets*,
- de schriftelijke beoordeling m.b.t. een eventueel aangevraagde *ontheffing/ goedkeuring*,
- het eventueel vereiste *Werkprotocol Flora en Fauna*,
- de eventueel vereiste *ecologische verslaglegging* van de begeleidende ecoloog omtrent te nemen preventieve maatregelen.

Voorts dient, *indien van toepassing*, het uitvoerend personeel er aantoonbaar van op de hoogte te zijn dat er wordt gewerkt onder het regiem van de Gedragscode en welke consequenties dat heeft.

V Natuurbeschermingswet en provinciale regelgeving

V.1 Wetgeving

Naast het *soorten*beleid van de Ff-wet is er tevens een natuurbeleid met betrekking tot *gebieden* vastgelegd in de Nb-wet, waaronder Beschermde natuurmonumenten, Natura 2000/ Vogelrichtlijngebieden ('Wetlands') en Habitatrichtlijngebieden vallen.
Behalve dat ingrepen in dergelijke *gebieden* eveneens toetsing vergen aan de Nb-wet, kan de Nb-wet tevens van kracht zijn *buiten* die gebieden, de zogenaamde '*externe werking'*. Dit is van toepassing indien faunasoorten waarvoor gebieden beschermd zijn ('aangewezen soorten'), ook significant gebruik maken van gebieden *buiten* het aangewezen beschermde gebied, zoals voor foerage (ganzen, watervogels e.d.) of overwintering (vleermuizen).
Significante verstoring van deze soorten ook buiten het beschermde gebied is in conflict met de instandhoudingsdoelen van het beschermde gebied, waarop de *'externe werking'* van de Natuurbeschermingswet van kracht is (art.16 lid 4).
Op grond daarvan vormt dan *naast* toetsing van de voorgenomen ingreep aan de Ff-wet, ook toetsing daarvan aan de Nb-wet een wettelijke verplichting.

V.2 Provinciale regelgeving

Ook provincies kunnen een eigen gebiedenbeleid hebben, onafhankelijk van de Ff-wet en vastgelegd in de Verordening Ruimte (voorheen Streekplan).
Maar provincies vormen in veel gevallen ook het 'bevoegde gezag' met betrekking tot de handhaving van de regelgeving met betrekking tot beschermde gebieden welke eveneens zijn vastgelegd in de Verordening Ruimte.
Met betrekking tot de Ecologische Hoofd Structuur (EHS) hebben rijk en provincie samen de spelregels bepaald, welke eveneens worden gehandhaafd door de Provincie, bestaande uit een 'nee tenzij'-beleid indien de ingreep binnen het begrensde EHS-gebied *ruimtelijke* consequenties heeft (zie ook toelichting van de website van Dienst Regelingen, volgende bladzijde): de EHS is eveneens opgenomen in de Verordening Ruimte.

V.3 Mogelijke consequenties gebiedsbescherming

Een ruimtelijke- of beheeringreep vergt in ieder geval, naast een toetsing aan de Ff-wet, eveneens een toetsing aan de verordening Ruimte.

* Indien de ingreep (deels) binnen de grenzen van een beschermd gebied vallen vergt dat een vergunningprocedure, welke los staat van de ontheffingsprocedure Ff-wet. Daarin is voor de besluitvorming het beheersplan 'leidend'.
* Indien in de nabije omgeving van de planlocatie een beschermd natuurgebied aanwezig is vergen de uitkomsten van het flora- en fauna onderzoek eveneens toetsing aan de soorten welke voor het beschermde gebied zijn aangewezen: indien de 'externe werking' van de Nb-wet van kracht is, in welk geval aangewezen soorten uit het beschermde gebied, mede significant gebruik maken van de planlocatie vergt dat eveneens een vergunningprocedure Nb-wet.

Ecologische Hoofdstructuur (toelichting website DR)
Door nieuwe natuur te ontwikkelen, kunnen natuurgebieden met elkaar worden verbonden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en de verbindingen ertussen vormt de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van Nederland.

Bij de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) werken verschillende overheden samen. Het Rijk heeft in 1995 in grote lijnen de grenzen van de EHS vastgesteld in het Structuurschema Groene Ruimte en deze grotendeels netto begrensd weergegeven in de Nota Ruimte in 2004. Het Rijk financiert verder grotendeels de aankoop, de inrichting en het beheer van gebieden in de EHS. De provincies bepalen om welke gebieden het precies gaat. Deze gebieden worden meestal in het streekplan of het provinciaal omgevingsplan opgenomen. De provincies bepalen ook welke subsidies grondeigenaren kunnen krijgen voor natuurbeheer en -ontwikkeling. Gemeenten leggen in bestemmingsplannen nauwkeurig vast wat wel en niet mag in een EHS-gebied. Bestemmingsplannen beschermen echter niet tegen vervuiling uit nabijgelegen gebieden. Daarvoor is milieubeleid nodig. Dit milieubeleid is een gezamenlijke inspanning van alle overheden, inclusief de waterschappen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Bos/ F. (2006), M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7, Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland.

Creemers (2009) Raymond.C.M. en Jeroen J.C.W. van Delft (Ravon)/ redactie: De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal NatuurhistorischMuseum Naturalis, European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

DLG 2006, intern werkkader. Handreiking Flora- en faunawet, versie 1.0-31 oktober 2006. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van LNV (thans EL&I).

Dijkstra/ V.V.A. (1997). Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland. Mededeling 37 van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VVZ). Rapport in opdracht van het Ministerie van LNV, Directie Natuurbeheer.

Dijkstra/ Klaas-Douwe B. (2002), Vincent J.Kalkman, Robert Ketelaar, Michiel J.T. van der Weide: De Nederlandse Libellen (Nederlandse Fauna 4). KNNV Uitgeverij.

Dort/ Klaas van (2002), Chris Buter en Paul van Wielink. Veldgids Mossen. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.

DR 2009. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen en aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. Brief van de Dienst Regelingen, ffw2009.corr.046 van 25 augustus 2009, Ministerie van LNV (thans EL&I).

DR 2011. Soortenstandaard diverse juridisch zwaarder beschermde soorten. Dienst Regelingen, december 2011.

FLORON (2011). Nieuwe Atlas van de Nederlandse Flora. Stichting FLORON, Nijmegen.

Hustings/ Fred (2002) en Jan-Willem Vergeer. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Nederlandse Fauna 5. SOVON, Uitgeverij K.N.N.V. te Utrecht.

Kreutz/ C.A.J. (2000) en H. Dewker. De Orchideeën van Nederland, ecologie, verspreiding, bedreiging en beheer. Uitgave van B.J. Seckel & C.A.J. Kreutz, Raalte en Landgraaf.

Limpens/ H.J.G.A. (1997), K. Mostert en W. Bongers: Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

LNV 2005 (Ministerie van), Regeling van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit: brochure ‘Buiten aan het werk ? Houd tijdig rekening met beschermde dieren en planten !’ (n.a.v. AMvB art. 75 Ff-wet).

Meijden/ Ruud van der (2000), Boudewijn Odé, Kees (C.)L.G. Groen, Flip (J.P.)M. Witte en Dick Bal. Bedreigde en kwetsbare Vaatplanten in Nederland, Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Gorteria 26-4, 15 juni 2000.

NDFF (2012). Quickscanhulp, registratie in samenwerking tussen Het Natuurloket, Gegevensautoriteit Natuur en Regelink, juni 2012.

RAVON 46 (2012), nr. 4 december, waarnemingenoverzicht 2011.

REG 1979, Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake het behoud van de vogelstand (Vogelrichtlijn, EEG 79/409, laatstelijk gewijzigd in 2006).

REG 1992/1997, Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke Habitats en de wilde flora en fauna (Habitatrichtlijn, EEG 92/43, laatstelijk gewijzigd in 1997).

Staatsblad 2004/501, publicatie AMvB art. 75 Ff-wet, houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van art. 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen.

Vogelbescherming 2004. 'Gedragscode zorgvuldig bosbeheer 2004', opgesteld door Vogelbescherming Nederland te Zeist en Het Bosschap te Zeist, goedgekeurd 10 januari 2005 door de Minister van LNV (zie site LNV, thans EL&I).

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

AMvB art. 75 Ffwet
een Algemene Maatregel van Bestuur, in dit geval met betrekking tot art. 75 van de Flora- en faunawet, waarin de wetgeving nader wordt uitgewerkt (zie ook LNV 2005);

bestendig beheer en onderhoud (Ff-wet)
dit 'belang' uit de Ff-wet duidt op een regelmatige herhalingscyclus in onderhoud en beheer, zoals voor baggerwerkzaamheden maximaal 6 tot 8 jaar, waarbij voor veengebieden eerder 6 jaar dan 8 jaar in acht genomen moet worden;

biotoop
de leefomgeving van één bepaalde planten- of diersoort (RIN 1984); de gehele samenhangende leefomgeving van een planten- of diersoort; het landschaps- of vegetatietype waarin een soort thuishoort; woonplaats van een levensgemeenschap (Emmerik 2006);

ecologische functionaliteit:
het totaal van alle relevante gebruiksaspecten van een diersoort als onderdeel van hun levenswijze (verblijfplaatsen, vaste verplaatsingsroutes, foerageren, voortplantingsfuncties e.d.);

EHS Ecologische Hoofd Structuur;

EL&I, Minister/ Ministerie van:
Economische zaken, Landbouw en Innovatie;

fauna
dierlijke organismen waaronder zoogdieren, vissen, vogels, amfibieën, reptielen, insecten en andere ongewervelden;

Ff-wet
Flora- en faunawet welke onder meer de beschermingskaders met juridische verboden, verplichtingen, voorwaarden en toestemmingen biedt voor (het omgaan met) flora en fauna;

Flora plantaardige organismen zoals houtgewassen, kruidachtige gewassen, grassen en waterplanten;

FLORON
coördinatie floristisch onderzoek Nederland;

foerageren
naar voedsel zoeken;

GAN Gegevensautoriteit Natuur, onafhankelijke overheidsinstantie met de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van natuurgegevens, ingesteld door het Ministerie van LNV (thans EL&I);

habitat
typische woonomgeving van een bepaalde soort;

Habitatrichtlijn, HR-soorten
soorten planten of dieren welke zijn opgenomen in de verschillende Bijlagen van de Europese habitatrichtlijn:
<u>Bijlage II:</u> dier- en plantensoorten van communautair belang voor de instandhouding waarvan aanwijzing van speciale beschermingszones vereist is;
<u>Bijlage IV:</u> dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd;
<u>Bijlage V:</u> soorten waarvoor bij de exploitatie (bijv. kikkerbilletjes) een beheersplan vereist is (wat hier echter niet het geval is);

kilometerhok, kmhok
een hok van 1 x 1 kilometer (zie ruitennet op topografische kaarten 1 : 25.000/ 1 : 50.000);

LNV het voormalige Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

maaiveld
al of niet begroeide bovenkant/ oppervlakte van het terrein;

mitigeren/ mitigerende maatregelen
het zodanig aanpassen van een (plan voor een) ingreep of uitvoeringswijze (met eventuele specifieke maatregelen of voorwaarden) dat de negatieve effecten op de natuur ('natuurschade') tot een minimum worden beperkt of worden voorkomen;

natuurschade
de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (individuen van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht door bedreiging, verwonding, beschadiging of aantasting van de leefomgeving of specifieke biotoopomstandigheden;

Nb-wet
Natuurbeschermingswet: de geldende wetgeving ten aanzien van rijksbeleid met betrekking tot natuurgebieden zoals (Staats-)Natuurmonumenten, Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en Natura 2000-gebieden;

NDFF
Nationale Databank Flora en Fauna;

ongewervelde soorten
diersoorten zónder dan wel met een uitwendig skelet, zoals weekdieren, kevers, mieren en insecten;

ontheffing (Ff-wet)
een in het kader van de Flora- en faunawet aangegeven toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in genoemde wet wordt geregeld;

organisme
behorende tot de levende natuur (plant, dier etc.);

PGO Particuliere Gegevensverzamelende Organisatie;

populatie
groep individuen van één soort die, levende in een bepaald gebied, een voortplantingseenheid vormen;

RAVON
Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland;

Rode Lijst, RL-soorten
soorten planten of dieren die zijn vermeld op een gepubliceerde lijst van in Nederland bedreigde dier- of plantensoorten (zie literatuur);

ruigtekruidenbegroeiing
begroeiing die voornamelijk bestaat uit meerjarige, hoog opschietende kruiden (niet per sé ruderaal);

soortgroep
groep organismen van dezelfde klasse of ondersoort: vaatplanten, mossen, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten (ondersoorten: vlinders, libellen enz.);

SOVON

Vereniging SOVON Vogelonderzoek Nederland;

‘ter zake kundige’

een persoon die:

* op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt ecologie, en/of
* als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, en/of
* zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van soortbescherming en is aangesloten bij de daarvoor bestaande organisaties/ PGO’s zoals RAVON, VZZ, SOVON, FLORON enz. (bron: Ministerie van LNV/ EL&I);

uurhok

een hok van 5 x 5 kilometer = 25 kilometerhokken (zie ruitennet op topografische kaarten1 : 25.000/ 1 : 50.000)

vaste verblijfplaatsen (Ff-wet)

DLG 2006: zomer-, winter- of paarverblijfplaatsen, vaste migratie- en vliegroutes en cruciale foerageerplekken van vleermuizen; vaste voortplantingslocaties van amfibieën; vaste verblijfplaatsen van Kleine modderkruiper, e.d.; schuil- en broedplaatsen van vogels welke jaarlijks opnieuw als zodanig worden gebruikt (DR 2009);

vergunning (Nb-wet)

een in het kader van de Natuurbeschermingswet aangegeven toestemming van Gedeputeerde Staten om in of buiten het beschermde natuurmonument handelingen te verrichten die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, de natuurwetenschappelijke betekenis of voor dieren en planten in het beschermde natuurmonument of die het beschermd natuurmonument ontsieren;

verspreidingsgegevens/ -onderzoek

met steekproefonderzoek vastgestelde gebieden waar een bepaalde soort verwacht kan worden;

VZZ

Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming;

wettelijk belang

in de Flora- en faunawet zijn een aantal verschillende wettelijke belangen onderscheiden op basis waarvan het beschermingsregime mede wordt genuanceerd.

zorgplicht

de in de Ffwet vastgelegde plicht (art. 2 Ffwet) dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten (LNV 2005);